

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non hebebis deos alienos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum primum

Eta Claudian⁹ qu⁹is a ch⁹ri noie alien⁹ iei⁹ laudibus dixit. **S** nimium dilecte deo cui militat et hic. Et cōiurata veniunt ad classica venti. Sic etiā roma ptecta fuit anno ab vrbe condita. cccc. quadragesimoter: tio. fm Martinum in chronica. Hannibal veniēs de campania cū grandine tanta se effudit: vt agmine turba vix ad castra possent redire. Deinde cuz serenitas redisset: et iterato se ad pugnam disposuissent: rursus violentior venit tēpestas: compellens eos ad tētoia redire. Nos igitur ch⁹riani nō Ioue sed ch⁹ri debemus adorare: et ei quintā feriā in memoriā sui sanctissimi corporis institutiōe cōsecrare. ¶ **S**ext⁹ planeta vocat ven⁹: q̄ fuit soror Iouis: propter ei⁹ pulchritudinē est deificata et in celū trāslata. Et d⁹ ven⁹ a vi vel veneror: quia venerabat⁹ ppter eius pulchritudinē: eo qd adhuc sunt iuvenes et viri hanc deam venerantes amorē herēū habētes diligētes mulierē vltra deū: et oīa creata: et hec dea amoris ornat se peplis corallis rē. in capite et in pedib⁹ et i corpe cū vestib⁹ caudatis: vt ad venerationē et amorē viros alliciat. Proverb. vi. Fallax et vana est pulchritudo. Mulier timēs deū ipsa laudabitur. Illi deo offerunt oīa bona sua tpalta: sic etiā mulieres adorant deū amoris: et dicē priapus: et alio noie beelphegor vocat⁹. Et dicebat simulachrū ignominie: quia cū magno mēbro virili formatū. De illo dicit priapo Is. li. viij. Ethymo. c. xi. Quod fuit quidā iuuenis de lapsace ciuitate rē. et ab illa dea feria sexta appellata ē. Et dicitur Freitag. Sed nos ch⁹riani non venerem⁹ et ch⁹ri adorare debem⁹: et ei⁹ passioni sextā feriā cōsecrare: et sic apud ch⁹ristianos illa feria d⁹ Freitag. qz tūc. s. illa die sumus liberati a p⁹ate diabolica. ¶ **S**eptimus planeta vocat Saturnus: qd qndaz fuit rex crete: expulsus a regno p filiū Iouem fugit in italiā ad Ianum p⁹mū regem italie: et ibi docuit rudes homines agros colere: et domos edificare: et nūmos ereos prius instituit. Ideo post mortē ei⁹ pro deo colebat⁹. Et hec stella q̄ dicitur Saturnus ei fuit cōsecrata. Et ab illa est septima feria noiata: et vocat Sambstag. quasi di-

es saturni. Nos ch⁹ristiani hāc diem non saturno: sed virgini marie hāc diem singulariter consecramus ppter quatuor. Primo qd btā virgo in sabbato quo ch⁹ris fuit in sepulchro stetit in fide aplis decedentibus. Scōa causa est: qz sicut a ieiunio sexte ferie fit transit⁹ per sabbatū ad solennitatez dñice: ita a miseria p⁹sentis vite vel peccati fit transit⁹ ad statū gl⁹ie vel gr⁹e per beatāz virginē. Tertia qd tali die legit⁹ btā virgo multotiens miracula fecisse: et bñficia peccatorib⁹ p⁹stitisse. Quarta est: qd apud grecos fuit qdam imago btē virginis: cuius velamen a nona sexte ferie diuina virtute recedebat: et post nonā sabbati sistr⁹ dei virtute redibat. Cui⁹ miraculi rō potuit esse: vt ostēderet⁹ qd p⁹cipue tali die facies b. virginis pctōib⁹ orantibus intēdebat: ppter qd greci diem illam solennem indixerunt. Deinde ad latinos hec consuetudo deuenit. Hec dies sabbati est ieiunanda cuz latinis. vt patet de cōse. distin. iij. c. Sabbato vero ieiunandū rō euidentissima demonstrat. infra. sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus: sabbatum pretermittere non debemus: qm̄ inter tristitiam et leticiā tēporis illius videt⁹ inclusum. Idē pz. xij. di. c. illa. dicit Augusti. Mater mea mediolanū me secuta: inuenit ecclesiam non ieiunantem sabbato: ceperat fluctuare quid ageret. Tunc cōsuluit de hac re beatissime memorie Ambrosium episcopū: et ille ait. Cū romā venio sabbatū ieiunō: sic et tu ad quācunqz ecclesiam veneris eius mores serua: hoc tibi.

¶ Non bebebis deos alienos.

Tertij q̄ peccant contra istud preceptum sunt diuinatores per manifestam demonum inuocationē: quod est maximū peccatū: quia ibi fit expressum pactum cum demone. de quibus Esa. xxvj Dixistis. p⁹ssimus fedus cū morte: et cum inferno fecimus pactū. Et adhuc grauius esset: si sacrificiū vel reuerētia demoni inuocato exhiberet⁹. Isti dicūt diuinatores quasi deo pleni: naz vsurpant sibi quod est diuinū. s. p⁹nciare futura aut occulta. Iuxta illud Esaie. xli. Annūciate que futura sunt et sciemus qm̄ dii estis vos. Nam di-

cit san. Tho. scda scde. q. xcvi. Quidam p̄dicant futura put in suis naturalib⁹ ⁊ causis necessarijs existunt: sic astrologi p̄nunciant eclipsos futuros. Quidam p̄nunciant futura put tales effectus p̄existūt in suis causis naturalib⁹ non ex necessitate semper ⁊ frequenter vt in pluribus: sic astrologi p̄ cōiecturā ⁊ cōsiderationē stellarū p̄nunciare p̄t de pluuijs ⁊ siccitatibus: ⁊ medici de sanitate vel morte: tales nō peccāt. Sed p̄nunciare tales effectus put in se existunt antequā fiāt: hoc est dei propriū. Si q̄s ergo futura p̄noscere aut p̄nunciare quocunq; modo p̄sumperit: nisi deo reuicante: sicut p̄phete manifeste sibi vsurpant q̄d dei propriū est: ⁊ maxime vel le scire illud q̄d futurū est: aut occultuz demonstrare per manifestā inuocationē demonis. Taliū multe sunt sp̄s. vt ps. xxvi. q. iiii. c. igit̄ genus diuinationis a plis fert̄ allatum. Primi vocantur geomantici a geos q̄d est terra. ⁊ mancos diuinationo: ⁊ ē q̄n diabolus apparet in lapide aut ferro aut speculo aut vngue. Si i aqua vocatur ydromantia: si in aere aeromantia: si in igne pyromantia. Taliter inuocantes demonē: qui volūt inuestigare furtū alicui⁹ rei graui⁹ peccāt q̄ fur. Probatur quia fur tm̄ peccat cōtra p̄ceptū secunde tabule. In qua dī. Non furtum facies. Sed diuinator: peccat contra p̄ceptū p̄me tabule. In q̄ dicit̄. Non adorabis deos alienos. Sed peccatū cōtra primam tabulā est grauius peccatum q̄ contra secundam: quia ille immediate peccat contra deum. Sed fur peccat cōtra p̄ximū. Ideo dicitur extra de sortilegijs. c. In tabulis aut codicibus aut alijs furti non sunt querenda. Et idem in c. ex tuaz litteraz Alexander tertius suspendit vnum sacerdotem per integrū annuz: quia cum quodam sortilego ad priuatum locū accessit non ea intētiōe vt demonē inuocaret: sed vt inspectiōe astrolabij furtū cuiusdā ecclie posset recupare licet hoc ex bono zelo fecisset: graui⁹ t̄m peccauit q̄d fieri nō debet: q̄ diabolus sepius infamat innocētē: quaten⁹ suscitēt lites ⁊ discordias inter homines. Secundo q̄a querit ab his adorari. Dubitatur

vt̄rum homo possit licite vt̄i ministerio demonū: videt̄ q̄ sic: quia licet ministeriū recipere ⁊ auxiliū a peccatoribus: sicut elemosinam sp̄ialem: puta instructionem: vel etiā corporalē sicut panes vel h̄mōi. Ergo a demonibus. Itē a malo seruo p̄t quis exigere seruitiū ⁊ recipere: ergo si aliquis sanct⁹ diabolū supauerit: p̄t licite ei imperrare ⁊ eius obsequium recipere. Itē videtur hoc esse licituz exemplo ap̄li: qui tradidit incorrigibiles sathane in interitum carnis: vt sp̄s eoz salui fierent. Sed in contrariū est ⁊ pro veritate arguendū sic. Nō p̄t a diabolo recipi consiliū absq; peccato ergo nec ministeriū. Alis patet. iij. Regū. j. vbi punit ⁊ reprehendit rex israel qui misit ad consulendū deū accaron. Itē ex quo diabolus est dolosus: constat q̄ nullū diligit nisi in malū suū: vt p̄ ip̄m p̄uertatur: ergo qui suscipit ab eo obsequium: cōmittit se discrimini: ⁊ omnis talis mortaliter peccat. Pro respōsiōe ad dubiū sit hec p̄ma conclusio. Secluso dei miraculo aut angeloz p̄cursu: nulla est potestas coercēdi demones p̄ caracteres: figuras aut verborū plationes: p̄bat p̄ illud Job. iij. Non est potestas sup terrā: que valeat ei cōparari qui factus est vt nullum t̄meret. Per hoc designat̄ q̄ potestas demōis maior est potestate cuiuscunq; creature corporalis. Idem dicit sanctus Thomas secūda scde. q. cv. arti. iij. vbi dicitur. Demones enim in cursu huius vite nobis aduersarij constituuntur. Non autem nostre ditioni subduntur sed diuine ditioni ⁊ angeloz. Idē Augu. lib. iij. de doctrina ch̄riana. dicit q̄ sp̄it⁹ desertoz reguntur per sp̄itū iustū. Ideo dicit Guilhelmus Parisiensis in libro de demonibus. Nihil est inquit q̄ possit eos cogere: nisi angeli sancti ⁊ creator altissimus. Nam q̄ diuina potestas possit eos cogere: ch̄riano nō debet esse dubiū. Nam Lu. iij. dicit̄: q̄ ch̄s dixit demoni. Exi ab illo ⁊ factū est. Itē homo vel angelus domino auxiliante: ⁊ specialiter concurrēte p̄t demonē expellere. Ideo scribit̄ Luce. x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super demones serpentes ⁊ scorpiones ⁊ super oēm virtutem inimici. Et Math. xvi.

Preceptum primum

E In nomine meo demonia eijcient. ¶ Sed
cōtra p̄dicta arguit illud Thobie. vi. q̄ an
gelus Raphael dixit: q̄ si de iecore piscis
poneret sup carbones: fumus eius exter-
minat omne genus demonioꝝ: siue a viro
siue a muliere. Secūdo p̄ melodiam expel-
luntur demones: sicut habet de Dauid. j.
Reg. xvj. Ad primum respondet Nicolaus
de lyra. ibidē dicens q̄ fum⁹ non fecit hoc
sed per fumū designabat virtus expulsiua
meritoria Thobie. Quis merito raphael
expulit demonem saram liberādo propter
q̄d dicit ibidem. ca. viij. q̄ Raphael repre-
hendit demonē ⁊ ligauit eū in superiorib⁹
egypti. Sic etiam Dauid deuotio ad de-
um compescuit demonē nō cithara. Et sic
patet q̄ nō potest cōpelli diabolus aliqua
virtute corporali sed spūali. Sequitur corre-
larie. Licet demones per inuocationē vo-
cati nonnūq̄ veniūt: hoc tñ non coacte sed
fraudulenter: quatenus ip̄os inuocatores
deceptiāt: q̄ sunt capitales hostes ⁊ inimi-
ci hoīs: q̄a nulla virtus nature corporee
lapidis vel ligni vel metalli vel herbe est:
S que possit demones ad aliquid cōpellere:
q̄uis fingant se cōpelli ab hoīb⁹ ⁊ aliqñ
subdi: vt p̄ hoc familiaritatez cū hominib⁹
contrahant: ⁊ finaliter eos fallant. Patet
etiā fallitas scribentium in libris suis ma-
gicis ⁊ in suis exorcismis experimentis ⁊
carminibus ⁊ certis verbis ⁊ caracteri-
bus ⁊ figuris signis ⁊ adiurationibus: q̄
possint eos cogere ad rñdendū veniendū
manendū ⁊ opandū: ⁊ hoc virtute art⁹
sue: nō innixē virtute diuine: quales sunt
quidā bibuli: quandoq̄ cōcubinarij ⁊ luso-
res habentes quandoq̄ exorcismos non
approbatos ⁊ indiscretos. Non attenden-
tes dictum saluatoris dicentis: q̄ hoc ge-
nus demonioꝝ nan eijcitur: nisi ieiunio ⁊
oratione. Itē deberent exorcismos suos
ostendere suis episcopis presertim docto-
rib⁹ theologie vel iuris an vti possent.
Ex his etiam patet fallitas ⁊ error aliquo-
rum falsoꝝ astronomoꝝ dicētium se posse
facere imaginē sub certa constellatiōe: que
p̄ virtutem suā possit cogere demones: vt
veniant ad illam imaginē ad operandū.
quedam mira: ⁊ ad dandū responsa: q̄d

15
falsum est: q̄ non coacte sed voluntarie ve-
niūt: vt homines credāt aliq̄d numen esse
in stellis: ⁊ sic stellas adorent. Sicut vnaz
vetulam noui: que credidit solem esse deaz
vocans eam sanctā dominā: ⁊ aliquando
per solem benedixit propter euz sub certis
verbis cū obseruantia quadā supstitiosa:
que dixit se plus q̄. xl. ānis credidisse hoc
⁊ multas infirmitates curasse. Insuper sic
homines hodie inueniuntur tam layci q̄
clerici litterati ⁊ illitterati cum primo vt-
derint nouilunium flexis genib⁹ adorant:
vel deposito caputo vel pilco capite incli-
nato adorant ⁊ honorāt: imo plures etiā
ieiunāt ip̄so die nouilunij: siue sit dies do-
minica. In qua fm ordinationes ecclesie
nō est ieiunandū p̄pter resurrectionis le-
ticiā: q̄ omnia habent speciem idolatrie ab
idolis relicte. De quibus Hier. vij. scri-
bitur: q̄ fecerunt placentas regine celi scz
lune offerendo ei eas. Sed volentes hoc
palliare dicunt q̄ non honorant lunā ieiū-
nando: sed deū ⁊ sc̄tōs q̄ incidūt in mense
lunatiōis vise. Ecce qualis est ista excusa-
tio: qua ieiunant quando non est ieiunan-
dū. s. dominica die: sed quando ieiuniū est
16
preceptum ip̄si minime ieiunant. ¶ Secun-
da conclusio. Sicut demonum inuocatio
est illicita ⁊ multum periculosa. Sic eozū
auxilij imploratio est ip̄i hominī valde per-
nitiosa. Patet primo ex parte dei: quia ze-
lus dei hoc non patitur: q̄ pro consilio ad
aliquē recurratur nisi ad ipsum: presertim
in his que excedunt humanum iudicium.
Quod euidenter ostenditur quarto Regū
primo. Vbi reprehenditur ⁊ punitur rex
israel qui misit ad consulendum deum ac-
caron. Sic nāq̄ legitur ibi. Cecidit ochoz-
zias rex israel per cancellos cenaculi sui
q̄d habebat in samaria ⁊ egrotauit misitq̄
nūcios dicēs ad eos. Ite consulite beelze-
bub deū accarō vtrū viuere q̄am de ifirmi-
tate hac. Angel⁹ aut̄ dñi locut⁹ ē ad heliā
thesbyte dicens. Surge ⁊ descende in oc-
cursum nuncioꝝ regis samarie ⁊ dices ad
eos. Nunq̄d nō est deus in israel rē. In si-
gnum huius precepit deus destrui idola ⁊
aras eozū diuinos magos ⁊ ariolos. Sic
fecit Saul ex zelo diuine legis. j. Regum.

xxviii. Quia propter illas deus offenditur valde: et ad puniendum irritatur. Unde in reuelationibus sancte Birgittæ legitur: quod virgo mater maria domini reuelauerat cuidam quantum filio suo sortilegia vel maleficia displiceant secundum quod scripsit episcopo neapolitano. Non inquit scias: quod in ciuitate neapolitana committuntur horrenda peccata: quod multi homines et femine consulunt malignos sortilegos et diuinatores etc. Hinc propter amorem mulierum aut propter diuitias consequendas. Tales sunt maledicti a domino et gratia spiritus sancti priuati: neque idonei quod gratia intret corda eorum. Ideo dicit Augustinus in libro de doctrina christiana. Omnes huiusmodi artes et noxie superstitiones diuinae et fugiende sunt a christiano: quæ ex quadam pestifera societate hominum et demonum fiunt. Secundo hoc idem patet ex parte demonum. Quia ille qui semper huiusmodi malam voluntatem: ab illo nunquam est auxiliatus accipiendus: sed demonum voluntas semper est mala. scilicet ad furta et ad adulteria: ad discordias: et in aliis quod saluti hominum contrarium. Dicente Petro in. i. canonica sua. ca. iij. Tanquam leo rugiens circum: querens quem deuoret. Tertio ex parte hominis: quia infideliter agit contra deum peccato infidelitatis deum offendendo: in hoc quod ad suum aduersarium recurrit: quasi deus non sit omnipotens. Item peccato idolatrie: alteri a deo virtutem diuinam attribuendo: et oblationibus et sacrificiis honorando. Item peccato inobedientie prohibitionis dei et ecclesie: eo quod huiusmodi familiare commercium cum aduersario dei patris et filij eius et ecclesie. Propter quod apostolus dicit. ij. ad Cor. vj. Que conuersio christi ad belial: lucis ad tenebras. Item peccat contra seipsum peccato imprudentie committendo se periculo magno contra sapientis consilium. Ecc. v. Ne credas inimico tuo in eternum. Sed quis maior inimicus hominis quam diabolus: qui semper querit hominis perditionem? Cuius exemplum dicit Cæsarius: quod fuit quidam conuersus ad quem diabolus venit in specie angeli dicens. Disce fortiter quia futurum est et a deo diffinitum ut halberstaden. fias episcopus. Letus ille studuit fortiter. Altera die venit idem dicens. Jam mortuus est episcopus festina venire ad ciuitatem. Statim miser de mona-

sterio exiens: eadem nocte in domo cuiusdam honesti sacerdotis hospitatus est. Ut autem gloriose ad sedem veniret ante lucem surrexit: equum sui hospitis strauit: et eum abstulit. Hanc familia domus damno cognito eum sequens apprehendit. Et tracto ad seculare iudicium pro furto damnatus: non cathedram ut episcopus: sed sicut fur patibulum ascendit. ¶ Sed dices. Numquid apostolus utebatur ministerio demonum cum tradiderat quendam sathane. ut patz. j. ad Cor. v. Respondet quod Paulus non utebatur ministerio diaboli cum pacto expresso vel tacito: sed magis diuino iudicio et imperio ipsius apostoli: cui subiciebantur maligni spiritus. Dices secundo: quod a malo homine et a malo seruo potest quis accipere auxiliatus vel consilium: ergo etiam a diabolo. Respondet quod non est simile: quia ipse non est membrum omnino precisum: quia et si actualiter non est unitum: potest tamen reuniri. Diabolus autem penitus est abscisus et damnatus. Item non sic indigemus subsidio diaboli: quia possumus habere subsidium dei et angelorum et proximi nostri et tribui patientie meritum. Item seruitus diaboli non est ad hoc deputatum a deo: nisi fiat speciali privilegio. Sed potius diabolus deputatus ad temptandum et exercendum: et sic seruit nobis: licet intendat nos impugnare: sed de malo suo facit de bonum nostrum. ¶ Sed adhuc dices. Quid noceret mihi si adiutus fuero siue hoc fiat per diabolum vel per quemcumque alium dummodo obtineam subsidium sufficit mihi: Respondet quod immo valde nocet. Quia si prodest in corporalibus: nocet tamen in spiritualibus et anime eternaliter. Unde Augustinus libro. iij. de ciuitate dei. Qui talis fuerit non sanus sed eger est: non prudens sed stultus est: in egritudine assidua laborat: et in cecitate noxia stultus est et demens per manebit. ¶ Tertia conclusio. Demon licet potest alicui thesaurum absconditum reuelare: furrem aut furtum manifestare: egritudinem sanare: futura pronunciare: nullatenus tamen eorum auxilium pro illis vel alijs sibi implore. Ista omnia patet quod solet contra dicitur quod absconditi thesauri tunc antichristi pro demo-

Preceptum primum

Enē antichristo reuelent: sic etiā pōt furta et su-
rē manifestare. Et certū est q̄ ipse stimulat
ad furta cōmittēda: sicut ad aliā pctā mor-
talia. Sic sepe r̄sum dat q̄ aliq̄s furatus
sit qui tñ est innocens quatenus sic discor-
dias seminet: cum m̄gi discordiarū et erro-
ris sit. Etiam scit egritudines sanare: quia
ipse optimus medicus est cognoscens val-
de rerū naturas. s. herbarū et lapidū que
deo p̄mittēte celeriter possunt applicari: et
morbos curare. Etiaz pōt egritudines im-
mittere: sicut dicit Aug. in li. de doc. ch̄ria-
na. et habet. xxvj. q. iij. ca. Sciendū. q̄ ipsi
demonēs ea plerunq̄ p̄nūciare solent que
ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe pote-
statem morbos immittere: et ipsum aerem
viciando morbidū reddere et pueris ama-
torib⁹ terrenorū cōmodorū mala facta sua-
dere: de quorū morib⁹ certi sunt: q̄ sint eis
talia suadētibus consensuri. Suadent em̄
miris et inuisibilibus modis per illā subtili-
tatem corpa hoīm nō sentientiū penetran-
do et se cogitationibus eorū p̄ quedā imagi-
naria vasa miscendo: siue vigilantium siue
dormientiū. Aliqñ aut nō ipsi faciūt: sed q̄
nālīb⁹ signis futura p̄noscūt et c. Sequit̄ q̄
p̄nt alicui suā mortē predicere et infirmita-
tes p̄nunciare. Sed non est tutū p̄ infirmi-
tatis remotiōe eorū auxiliū inuocare: vtz
iij. Reg. i. in Schosia rege israel. Corre-
lariū primū: q̄ h̄mōi vani diuinatorēs: so-
tilēgi: nigrōmāntici et c. debent puniri: et
qñq̄ expelli v̄l acriter corrigi: ne alios red-
dant nequiores: q̄ dicit apostol⁹. i. ad Co-
rint̄h. v. Nōdicū fermentū totam massam
corruptit: et vna ouis cōtagiosa: totū ou-
le facit morbidū. Hoc tenentur p̄e ceteris
curati et p̄lati q̄bus incumbit dñicū gregē
informare: quatenus huiusmodi pernicio-
sos et periculosissimos errores valeant ex-
tirpare: quoniam horū obseruantia multū
vergit in animarū periculū et scandalum
ecclesie et dei blasphemā. Et esset multū
expediens: q̄ essent viri docti in magnis
ciuitatibus et villis circūiacentibus: quo-
rū doctrinis et eruditionibus hee supersti-
tiose et noxie vanitates delerētur et in vil-
lis esset necessariū: maxime q̄a inter rusti-
cos viget talis error. **N**ō periculosa sit de-

monū inuocatio patet p̄ tale exemplū: qd̄ **B**
ponit Celsarius di. v. ca. iij. Cum plures
ex diuersis regionibus scolares in ciuita-
te Tholosa studerent in arte nigromān-
tie: iuuenes aliqui de sueuia atq̄ bauaria
stupenda quedam incredibilia a suo magi-
stro audientes. Strū nam vera essent pro-
bare volētes dixerūt illi. Nōmagi volumus
vt ea que nos doces oculotenus ostēdas:
quaten⁹ aliquē ex studio fructū capiam⁹.
Quos cū auerteret et nō acquiescerent eo
q̄ natio illa et gens sit mirabilis. Hora igitur
idonea illos in campum duxit: gladio
circa illos circulum fecit: monēs sub ter-
minatione mortis: vt infra se cohiberent
et ne rogātib⁹ aliqd̄ darent et ab offerenti-
bus aliqd̄ reciperent: p̄cepit illis: secedens
ab eis paululū demonēs carminibus suis
aduocauit. Nōdō a sunt illi in formis mē-
litū armatorū militie ludos circa iuuenes
exercentes. Nūc lapsum simulabant nunc
lanceas et enses cōtra eos extendebant oī-
bus modis satagentes: vt illos extra cir-
culū traherēt. Qui cū sic nihū proficerent
tunc in puellas speciosissimas se transfor-
mantes: choreas circa illos ducebant va-
rijs anfractib⁹ iuuenes inuitates. Ex quib⁹
vna forma ceteris p̄stantior vnum
ex scolarib⁹ elegit: ad quez q̄tens venisset
chorifando: toties anulū aureum ei porri-
gendo: ei intus suggerendo: et foris motu
corpis ad amorem suūz inflāmando. Que
cū p̄ multas vices acūtasset vict⁹ iuuenis
cōtra anulū digitū extra circulū porrexit.
Que illa mox p̄ eūdem digitū extrahens:
nūq̄ cōparuit. Lapta preda cōuētus mali-
gnantiū in turbinem resoluit: fit clamor et
strepitus discipulorū. Accurrit magi de ra-
ptu p̄lotij querunt oēs. Quib⁹ ille r̄ndit:
Ego sine cā sum: vos me coegistis: ego vo-
bis predixeram. Non eū amodo videbitis.
Ad quod illi. Nisi nobis illū restituas: in-
terficiemus te. Timens tandem vitam sci-
ens bauaros furiosos respondit. Ego tem-
ptaboli spes aliqua sit de illo. Vocansq̄
principem demoniorū: fidele suum ministe-
rium ad memoriā illi reuocans dixit di-
scipline eius multum esse derogandū: se-
q̄ a discipulis suis esse occidendū nisi tu

A uenis restitueretur. Cui diabolus. Crasti-
no consiliū propter te in tali loco celebrabo
Tu esto presens. Et si aliquo modo illum
per sententiā obtinere poteris gratū habe-
bo. Quid plura? ad imperiū principis cōsi-
liū malignantiū cogit: de violētia in disci-
puli facta a magistro cōquerit. Ab aduer-
sario rīdet. Dñe inq̄t nō illi feci iniuriam:
nā magistro suo inobediens fuit: legem cir-
culi nō custodiuit. In hūc modū illis con-
tendentibus: diabolus demonē quendam
sibi collateralē de sentētia interrogauit di-
cēs. Quid se tu semp̄ curialis fuisti cōtra
iusticiā nō psonā accipis. solue q̄stionē hu-
ius lit̄. rīdit ille. Ego iuuenē m̄gro suo re-
stituendū iudico. Ad hocq; ad aduersarium
conuersus dixit. Redde illuz: q̄a nimis im-
portunus eras. Ceteris sententiē ei assen-
sum p̄bentibus: ad mandatū iudicis eadez
hora scolaris ab inferis reducit: et magis-
tro suo restituit. Consiliū soluit et ad discipu-
los reducta p̄cia maḡ letus reuertit. Lu-
cius vultus erat ita macer et pallidus: color
tā immutat̄: vt hora eadē a sepulchro vi-
deretur suscitatus. **B** Qui socijs apud inferos
uisa recitās q̄ deo cōtraria et execrabilis
foet illa disciplina magis exemplo q̄ ver-
bo offēdit. Et a loco recedēs in quodaz mo-
nasterio monachū se fecit. Valde q̄ pericu-
losum est illis etiā q̄ ex inuocatione demon-
nis nitunt̄ q̄erere thesaurum occultuz vt
ditenē. Sicut legit̄ de quodam qui diu stu-
duit qualiter diues fieri posset. Tādē di-
xit ip̄e. Ex quo al̄s nō possuz fieri diues di-
tabor p̄ diaboluz: et quesitū magum inter
iudeos et christianos: et nō iuenit. Cogitauit
ergo. Ego ip̄e expiar̄ si potero p̄ diabolū
fieri diues: iuit in viā quādam vmbrosaz
et saxosam dicens. Ubi es q̄ semper queris
decipere hoīes? Ego sum hic vt dem me ti-
bi. Prima vice nō venit: nec secūda: sed ter-
tia die venit et dixit. Quid petis. Qui rī-
dit: vt me diuitē facias. Cui diabolus. Pri-
mo adorabis me. Tūc ille incuruauit se et
adorauit illum. Et diabolus ludificauit il-
lū: q̄a tunc habuit ptātem in eū. Et fecit q̄
omnes illi lapides videbant̄ ei esse aurū. Et
dixit ei Diabolus. Accipe satis de auro.
Tūc ille onerauit se de lapidibus. Luz ve-

nit domū: posuit lapides in quēdam locū:
et inceperat ardere: et cōbusta est domus et
quicquid in ea fuit: ita q̄ ip̄emet vix eua-
sit. Et dixit. Non curo: ibo ad locum ubi
plurimum aurum dimisi. Et accedens in-
uenit lapides: qui prius videbantur ei au-
rum purissimum. ¶ Secundi vocantur nig-
romantici: vt patet. xxvj. q. v. c. Nec mi-
rum. ubi dicitur. Nigromantici sunt quo-
rum precantationibus videntur resuscita-
ti mortui diuinare: et ad interrogata re-
spondere. Nigros enim grece: latine mor-
tuus mācos diuinatio vocatur. Ad quos
suscitandos cadaueri sanguis addit̄. Naz
amare sanguinē demones dicuntur. Ideo-
q; quocūq; mō fit nigromantia cruor: aqua
miscetur: et a colore sanguinis facilius pro-
uocat̄. Contra quos Deutero. xviii. Non
sit in te qui a mortuis veritatem querat: q̄a
diabolus in specie mortuorū sepius appa-
ret. vt patet. i. Regum. xxviii. Ubi mulier
phitonissa ad instantiam Saul videbat̄ re-
suscitare Samuelem: vt regi ad interroga-
ta responderet. Sic nanq; legitur ibi. Di-
xit Saul seruis suis. Querite mihi mulie-
rem habentē phitonē: et vadā ad eaz et sci-
scitabor per illam. Et dixerunt serui eius
ad eum. Est mulier phitonē habens in en-
dor. Abutauit ergo habitū suuz vestitusq;
est alijs vestimentis: et abiit ip̄e et duo vi-
ri cum eo. Veneruntq; ad mulierem nocte
et ait illi. Diuina mihi in phitone et suscita
mihi quē dixerō tibi. Et ait mulier ad eū.
Ecce tu nosti quanta fecit Saul et quomo-
do eraserit magos et ariolos de terra. qua-
re ergo insidiaris anime mee vt occidar?
Et iurauit ei Saul in domino dicens. Vi-
uit dñs: quia non eueniet tibi. Super quo
dicit Aug. q̄ non fuit Samuel: sed diabo-
lus dicens. Quō poterat esse vt arte ma-
gica attraheret̄ vir a natiuitate sanctus
vita et operibus iustus. Item si samuel ve-
re apparuisset: non vtiq; vir iustus permi-
sisset se adorari: qui p̄dicauerat solū deum
verū adorādū. Item quō hō dei q̄ cū abra-
am in refrigerio erat diceret ad verum pe-
sistentie et dignum ardore gehenne. Cras
mecū eris. ¶ Dubitatur vtrū liceat ab ali-
quo moriente requirere q̄ reuelet sibi sta-

Preceptum primum

Etum suum. Respondet sanctus Thom. quada-
dam conclusione quodlibeti sui. Cum pec-
catū sit cōtra naturā (vt patz per Damas.
lib. ij.) req̄rere impletiones naturalis de-
siderij non est pctm̄. Hō eī naturaliter sci-
re desiderat. j. Metaphysice: nisi aliqua
inordinatio iungatur. Nulla autēz inordi-
natio in hac acq̄sitiōe videtur si aliquis
inquirat a moriente cognoscere statū eius
post mortem: subiiciendo se diuino iudi-
cio. An̄ nulla rō videtur quare debeat dici
hoc esse peccatū: nisi forte ex dubitatione
fidei de futuro statu quasi temptando inq̄-
rat. ¶ Tertij vocant phitones a phitone
apolline. Dicuntur autē phitones ventri-
loqui: qui habent in ventre demonē verba
exterius p̄ferentem. De quo Leui. xx. Vir
siue mulier in quibus phitonius vel diui-
nationis sp̄s fuerit morte moriat̄. Lapi-
dib⁹ eū obruet omnis populus ⁊ sanguis
eorū sit super eos. De his dr̄. xxvi. q. vii. c.
Non obseruetis vbi dr̄. Qui autēz talious
credunt aut ad domū eorū euntes: aut ad
suas domos introducūt: sciāt se fidē chr̄ia-
nam ⁊ baptisimū preuaricasse: paganum ⁊
apostatā: retro abeūtē ⁊ dei inimic⁹: ⁊
iram dei grauit̄ incurrere nisi digna pe-
nitentia emendatus deo reconciliet̄. Hec
ibi. Unde Petrus blefen. epistola. lxiiij.
Dū Saul phitonissam consuluit cuz filijs
suis in montib⁹ gelboe merebat̄ interfici.
Sic Dhozias qui ceciderat p̄ cancellos:
dum vite diuturnitatē scrutat̄ vita ei⁹ taz
q̄ tela succidit̄. ¶ Dubitat̄ vnde est q̄ ali-
qñ verū dicūt: cum diabolus sit pater mē-
daci⁹? R̄ndetur q̄ hoc venit propter mul-
ta. Primo aut̄ superiori stute coacti sunt
verū dicere: vt patet Actū. xvi. c. de illa
ventriloqua q̄ clamauit post ap̄los. s. pau-
lum ⁊ eius socios dicens. Isti hoies sunt
serui dei excelsi: qui annunciant vobis sa-
lutis viam. Ubi dicit magister in Scola-
stica histo. Hoc factū est a sp̄sancto Sp̄-
ritum phitonius vrgente vt verū diceret̄
per eā. Secūdo fit vt finaliter decipiat de-
mon qui intendit perditionē hominum ex
huiusmodi suis responsis. Sic aliquando
si dicit verum: intēdit tamen hoies assue-
facere ad hoc q̄ ei credatur: vt in fine du-

cat hominem in illud quod est saluti homi-
num contrariū. Unde Athanasius expo-
nēs illud. Luce. iij. Increpauit illum. ob-
mutesce. q̄uis inquit verum fatetur de-
mon. compescebat tamen chr̄s eius sermo-
nem ne simul cum veritate etiam suam in-
iquitatē pmulget vt nos assuefaciat. Ter-
tio fit vt intelligat qualem fidem habeat
vt patet Deutero. xij. vbi dicit̄. Si surre-
xerit in medio tui propheta aut qui som-
nium vidisse se dicat ⁊ predixerit signum
atq̄ portentum ⁊ euenerit quod locutus
est ⁊ dixerit tibi. Eamus ⁊ sequamur de-
os alienos quos ignoras ⁊ seruiam⁹ eis.
non audies verba prophete illius. Quia
temptat vos dominus vt palam fiat vtr⁹
diligatis eum an non? Quarto fit aliquā-
do hoc a casu q̄ verum dicunt cum dia-
bolus sit pater mendaci⁹: fingunt se scire
quod nesciunt: vt habeant butirum caseū
vel pecuniam. Unde quidam sacerdos vo-
lens quandam vetulam cōfendere ne sui
parrochiani ei credant misit zonam suam
ad eam: q̄a ex illis solebat diuinare. Que
sola zona inspecta cum sacerdos esset im-
pinguatus ipsa iudicabat sacerdotem esse
impregnatū. ¶ Quarti vocantur arioli ⁊
sunt qui in visceribus animalū sup̄ aras
immolatorum diuinant: vt patet. xxvj. q.
iiij. cap. Igitur gen⁹. Contra quos Deu-
tero. xviii. Quando ingressus fueris ter-
ram: quam dominus de⁹ tuus datur⁹ est
tibi: caue ne imitari velis abominationes
illarum gentium. Nec inueniatur in te qui
lustret filium suum aut filiam suaz ducēs
per ignem: aut qui ariolos sciscitetur. scz
querendo ab eis futura. ¶ Dubitat̄ vtr⁹
demonēs sciant futura? Respondet Au-
gustin⁹. ⁊ ponitur. xxvi. q. iiii. c. Sciendus
q̄ sic: quia celeritate motus non soluz cur-
sus quarumlibet rerum hominum vel fe-
rarum: verum etiam volatus auium incō-
parabiliter vincāt. Etia sunt pditi acumi-
ne sensus. Etia ex his duob⁹ multa que
hoies mirant̄ sciūt. Scdo p̄pter longū tē-
pus hnt̄ multā exp̄ientiā rex: quā p̄pter
vite breuitatem hoies h̄re nō p̄nt. Tertio
ipsi multa faciūt q̄ hominib⁹ predicere so-
lēt sicut morbos ⁊ infirmitates. Ideo dr̄

15

11a

cit August. vbi supra. Accipiūt eīn potesta-
tem morbos immittere et ipsum aerem vi-
ciando morbidū reddere et peruersis ama-
torib⁹ terrenorū comodorū malefacta sua-
dere. De quorū moribus certi sunt q̄ sint
eis talia suadētib⁹ cōsenserū. hec Augusti.
Quarto ex signis rex p̄dicunt futura. Ad
q̄ ligna sensus hoīm venire non p̄nt. Sicut
medic⁹ signis p̄nunciat mortē: q̄ hui⁹ artis
ignar⁹ nō potest dicere. Quinto hoc facit
ex reuelatione dei et angelorū bonorū.
¶ Circa predicta subiūgā tria documēta.
Primo nigromantici diuini et arioli etc. si
aliquādo predicūt veritatē: tñ nullo mō fi-
des est eis adhibenda: qui vult deo tene-
re fidelitatē: q̄ diabolus mendax est et pa-
ter eius. Cuius exemplū patet in p̄ma ma-
tre nostra que decepta fuit: eo q̄ credidit
serpenti dicenti sibi. Nequaquā mouem-
ni: sed eritis sicut dii: scientes bonum et ma-
lum. Sed quanta pena ei subsecuta est leg-
ant in principio Genesis. De credulitate
p̄ime femine nostre mulieres obtinuerūt
adhuc vnā bucellā: q̄ cito credunt phito-
nissis. Audiant illi quid accidit Siluestro
ij. pape. Hic primo floriacē. cenobij mo-
nachus fuit: sed dimisso monasterio ho-
magiū diabolo fecit: vt sibi omnia ad nutū
succederēt. Quod diabolus p̄misit imple-
ri. Hic veniens in hispaniā causa discendi
intantum p̄fecit: q̄ sua doctrina maximis
viris placuit. Habuit in discipulos Otto-
nem imperatorē: Rupertū regē francie: q̄
cōposuit hāc sequentiā. Sancti spūs assit
nobis grā. Hic fuit primo ep̄us remensis.
Post rauēnas. tandē papa. Et tunc q̄siuit
a diabolo q̄diu viuere deberet i papatu.
Rēdit q̄diu non celebraret in hierusalem.
Sauifus autē valde sperans se longe esse a
fine: sicut lōge esse a voluntate pegrinatio-
nis in hierl̄m ultra mare. Et cum in q̄dra-
gesima in ecclia que d̄r hierl̄m: in latera-
no celebraret strepitus demonū sensit: sibi
mortē adesse suspirās ingemuit. Licet sce-
leratissimus esset: tñ de misericōdia dei nō de-
sperans: reuelando corā hoīb⁹ peccatorū
suū: et mēbra oīa q̄bus diabolo obsequium
p̄stiterat iussit abscidi. Et deinde truncum
mortuū sup bigam ponī iussit: vt vbiq̄q̄

afalia eī ducerēt et susterēt sibi sepeliretur.
¶ Qd et factū est: sepultusq̄ est in lateranensi
ecclesia. Et i signū misericordie cōsecute se-
pulchri ipsi⁹ tam ex tumultu ossiū q̄ ex su-
dore: p̄lagiū est morturi pape: sicut in eo-
dem sepulchro est litteris exarati. Taliter
etiam decepit iudeos. vt idem Martinus
dicit tēpore Theodosij secundi iunioris.
Quib⁹ apparuit in specie moysi in cripta.
et p̄misit eos velle ducere p̄ mare rubrum
siccō pede. Et plurimi submersi sunt: et qui
euaserunt ad fidem sunt reuersi. Aliud ex-
emplum patet de quodam scriptore nigro-
manto: cui demon apparens p̄misit q̄
foret rex anglie: et q̄ cū tanta multitudine
duceretur in medio regni anglie sicut vn-
q̄ et vardū filiū hēinrici viderat equita-
re. Sic p̄ demonē in angliam ductus est:
vt sibi videbatur euz multitudine magna.
Et finaliter a diabolo dimissus: et a proce-
rib⁹ anglie suspensus est. Dicit etiam Eu-
sebius in cronica: q̄ anno ab v̄be condita.
cccc. lxiij. pyrrius rex epirotarū volēs pu-
gnare cōtra romanos delphicū apollinis
adiit q̄ dedit ei r̄sum ambiguum dicens.
Dico te pyrre romanos vincere posse. Qui
aggressus romanos perdidit prelium ex
amphibologia deceptus. Nā talis proposi-
tio verificari pōt siue infinitiuis constru-
atur cū accusatiuo sequente vel preceden-
te. vt dicendo. Dico romanos posse vin-
cere te: et econuerso. dico te posse vincere
romanos. Tale etiam exēplum legitur de
quodam conuerso: qui superbie spiritu in-
flatus dignitatem secularem quam attin-
gere non potuit male cupiuit. Nam diabo-
lus deceptoris suis verbis euz aggressus
taliter dixit. Disce fortiter quoniam vera-
citer in tali loco episcopus eris. Qui mo-
dicum prout laico possibile erat discēs de
monasterio apostatauit etc. Simile exem-
plum legitur in Vitaspatorum: q̄ quidam
monachus vite probate fuit in heremo.
Cui diabolus apparuit in specie boni an-
geli: dicens q̄ p̄re multitudine laborū suo-
rum excederet omnes alios in heremo cō-
stitutos. Unde post multiplicem reuela-
tionem sibi factam: quam semper veram
repperit: ex quo ipsum angelum lucis cre-

Preceptum primum

Edidit demū ostēdit sibi pplm chriānū cū fi-
dei pncipib⁹: apłs ⁊ martyrib⁹ tenebrosuz
ac terrū ⁊ multiplici deformatū locū habē-
tem. Sed ecōtra locū iudeoz ⁊ plebe sibi
ostēdit lumine choruscantē ⁊ i summo gau-
dio exultantē suadēs sibi vt si vellet ipsoꝝ
gaudio particeps fieri: q se pmitteret cir-
cūcidi: qd ⁊ fecit: ⁊ sic dānat⁹ est. ¶ Secū-
dum documentum. Qui vult vitare eter-
nam damnationē debet fugere oēm diui-
nationem: vt pbat Deutero. xviii. Qñ in-
gressus fueris terrā: quā dñs de⁹ tuus da-
turus est tibi: caue ne imiteris abhominā-
tionem gentiuz illarum nec inueniaꝝ in te
qui lustret filiū suū aut filiā ducens p ignē
aut qui ariolos sciscitetur ⁊ obseruet som-
nia aut auguria: nec sit maleficus nec incā-
tator nec phitones consulat nec diuinos
nec querat a mortuis veritatem. Dia hec
abominabitur: ppter hmōi scelera delebit
te in introitu tuo. hec ibi Leui. xix. ibidē.
Non declinetis ad magos nec ab ariolis
aliqd sciscitemini vt polluamī p eos: ⁊ Le-
uitici. xx. Anīa q declinauerit ad magos ⁊
ariolos ⁊ fornicata fuerit cum eis ponā fa-
ciē meā cōtra eā: ⁊ interficiā illā de medio
populi sui. Ibidem. Vir siue mulier in qui-
bus fuerit phitonē spūs vel diuinatiōis
morte moriā ⁊. Qualiter istud pctm est
punitū pz. iiii. Re. i. in ochozia rege israel
cui mandauit Helias. Nūquid nō est deus
israel: vt eatz ad cōsulendū beelzebub deū
accarō. Quāobrem hec dicit dñs de⁹. De
lectulo sup quē ascendisti non descēdes: sz
morte morieris. Sic etiā saul mortuus est
ppter iniq̄tates suas: q preuaricat⁹ est pre-
ceptum dñi: vtz. i. Reg. zc. ¶ Tertiu docu-
mentū. Dis diuinatio qltercunqz exercea-
tur merito ab ecclesia reprobā. Probatur
Si pctm est occultum eis debet imponi pe-
nitentia. xl. diez: vtz extra de sortilegijs.
c. in tabulis vñ in codicib⁹. Si aut peccatū
est notoriū eucharistia ei denegē: vt pz
de conse. di. ij. c. p dilectiōe. Si aut est cle-
ricus est deponendus ⁊ in monasterio de-
trudendus. vtz. xv. q. iiii. ca. Non oportet
sacris officijs deditos vel clericos magos
aut incantatores existere aut facere phila-
cteria q aiaz sugz vinculo comprobantur.

hos aut qui talibus rebus vtūtur proijci
ab ecclesia iussimus. Et ibidem capitulo. **S**
Si quis epus aut pbyter diaconus vel q-
buslibet ordinibus clericoz aut aruspices
aut incantatores aut ariolos aut aruspices
aut gures vel sortilegos vñ qui pfitent artem
magicam aut aliquos eoz similia exercen-
tes cōsuluisse fuerit deprehensus ab hono-
re dignitatis sue suspensus monasterij cu-
ram excipiet. Ibiqz penitentie ppetue de-
ditus scelus admissum sacrilegij absoluat.
Et ibidem. c. aliquanti si predictam penam
sufferre noluerit est excommunicandus. vt
patet ibidem in. c. Si quis cleric⁹ aut mo-
nachus vel secularis diuinationes vel au-
guria crediderit obseruanda vel sortes qz
mentiūtur esse sanctorz quibuscunqz puta-
uerint intimandas cum his qui eis cre-
diderint ab ecclesie cōmunionē pellantur.
Ibidem. Quod si serui sunt: verberib⁹ ca-
stigentur. si liberi macerentur. vtz. xxv. q.
iij. c. cōtra idoloꝝ. Etiam tales infames
sunt: vt patet. ij. q. viij. quisquis. Non ipsi
sed etiā qui ad eos concurrūt nullaten⁹ ad
accusationē admittant. Scdm leges capi-
te plecti debent. Ad limen etiam alterius
accedere non debent alias concremant ⁊
bona eoz omnia publicant ⁊ diuinatoꝝ gla-
dio vltore feriri debet. L. de maleficijs. l.
nemo. Ubi sic dicit. Nemo aruspicem con-
sulat aut mathematicū: nemo ariolum: au-
gurē ⁊ narū praua confessione cōticeat.
Chaldei ⁊ magi ⁊ ceteri quos maleficos
ob facinoꝝ magnitudinem vulgus appel-
lat nec ad hanc partē aliqd moliantur. Si
leat omnibus ppetuo diuinādi curiositas.
Et em supplicium capitis feriet gladio vl-
tore pstratus quicunqz iussis nostris obe-
quium denegauerit. Et. l. culpa. Ubi sic.
Culpa similis est tam prohibita discere q̄
docere.

¶ Non adorabis deos alienos.

Quinti vocantur malefici qui peccāt
⁊ faciunt contra illud preceptum.
Et sunt illi qui per inuocationem fa-
ciunt apparere demones in aliqua effigie
visibili ad dādum responsa. De qb⁹. xxvj.
q. v. ca. Nec mirū. Ubi dicitur. Magi sunt
qui vulgo malefici ob facinoꝝ magnitu-